

költését, hisz' ki tudja, mit hoz az este – az ördögi kör feloldhatatlan, a nyomorultak legtöbbször egymást rabolják ki. A szöveg önmagán túlmutató jelentősége azonban nem a tartalomban, hanem a formában keresendő. Maga Pasolini is évekig tanulta a római dialektust, hogy hitelesen beszéltesse szereplőit. A magyar fordítópáros különleges munkát végezett, hiszen nyelvünket szinte kifacsarva, a dialektusok hiányából fakadó korlátait feszegetve sikerült megteremtenuik azokat a kifejezéseket, amelyek egy olasz olvasónak azonnal szemet szúrnak: a római dialektusban beszélő kölykök szókincsét.

Pasolini magyarul is olvasható *Eretnek empirizmus* (Osiris, 2007) című esszéjében pontosan kifejti véleményét az olasz nemzeti nyelvvel és az irodalmi nyelvvel kapcsolatban, miszerint harcolni fog az iparosodott északi burzsoázia új technicista nyelve ellen, amely hegemoniára törekszik a beszélt és az írott nyelv minden szintjén, és ehelyett a neorealista kultúra nyelvét, az italo-római használja. Természetesen ez a harc nem mentes a politikai felhangoktól, sőt maga Pasolini emeli erre a szintre, hiszen így ír *Új nyelvi kérdések* című esszéjében: „Soha nem volt

még a költészet problémája annyira kulturális probléma, mint ma; az irodalom soha még ennyire nem igényelte a tudományos-rationális, azaz politikus megismerési módot.”

Pasolini polihisztor, már magyarul is.

BOGÁDI CSABA

(Fordította De Martin Eszter és Puskás István, Kalligram Kiadó, Pozsony, 2009, 240 oldal, 2600 Ft)

ARKAGIJ SZTRUGACKIJ – BORISZ SZTRUGACKIJ: *Lakott sziget*

Arkagyij és Borisz Sztrugackij alighanem a tudományos-fantasztikus tematika legismertebb írópárosa, s egyben ők a II. világháború utáni szovjet irodalom talán legnépszerűbb reprezentánsai. Műveik évtizedek óta megjelennek magyarul is, különösen a Galaktika periodika olvasói előtt lehet ismert a nevük (bár messze nem minden művük jelent meg magyarul, így könyveik sajátos kontextusa, rejtett összefüggései is csak a háttérolvasmányokból válnak érthetővé a magyar olvasók számára).

Tarkovszkij a Sztrugackij fivérek *Piknik a senkiföldjén* című műve nyomán alkotta meg autonóm és poétikus filmremekét, a *Sztalkert*, amely a Zóna romló, mocsári, elhagyatott, mégis szakrális világát, az elvadult ipari táj hamisítatlanul szovjet, mégis univerzális élményét maradandóan beleégette a nézők tudatába. (Majd a Zóna látnoki képzetnek minősült a néhány évvel a film megjelenése után keletkezett, Csernobil körül kialakuló radioaktív zónáról érkező hírek felől nézve.) Az orosz filmpiac kortárs sikere pedig *Lakott sziget* című könyvük elképesztően látványos, a közönségfilmek nemzetközi trendjeibe illeszkedő feldolgozása. E sikert a testvérpárból már csak Borisz élhet meg, Arkagyij 1991-ben elhunyt.

2009-ben a *Lakott sziget* magyarul is megjelent könyv alakban, Weisz Györgyi kitűnő fordításában. A könyv a kiadó tájékoztatása szerint a szocialista rendszerben nem jelenhetett meg hazánkban; más források is arra utalnak, hogy a Szovjetunióban is csak cenzúrázva, először egy magazinban, folytatásos formában publikálhatták. Ezen nem csodálkozunk, hiszen a regény rendkívül korfestő (hidegháborús, de valójában inkább II. világháborús élményanyagból táplálkozik), s hangulata, a regénybeli bolygó disztópikus társadalmának mechanizmusai sok helyen a Szovjetuniót idézik.

A párhuzam mind az egyszerű állampolgárok életét behálózó napi reflexek szintjén, mind a tudományos élet steril és elkülönített „intézeti világának” ábrázolásában; mind a késő-sztálini felsővezetés alakjait idéző politikusok, ügyészek „előszobázását”, mind a politikailag megbízhatatlanok munkatáborait, „átnevelését” olvasva feltűnik. Más vonások (például a Harci Garda szertartásai, illetve a csak vázlatosan megjelenő „ellenség” kannibalisztikus erőszakossága) a hitleri fasizmust, míg megint más elemek a 20. század közepi Egyesült Államok maffiáktól terhelt kapitalizmusát juttatják az olvasó eszébe. Orwell 1984-éhez hasonlóan tehát többről van szó, mint csupán egy szellemes Szovjetunió-kritikáról, a kiindulópont pedig nem a moszkvai mindennapok egyfajta fantasztikus esszenciája, mint *Sánta sors* című remekművükben, hanem egy jövőbeli emberi civilizáció más műveikben kidolgozott kerete.

Makszim, a regény főhőse kívülálló, „hajótörött”, s az utópisztikus művek e hagyományos alapállításából ismerheti meg az idegen bolygó szabályait, egy hatalom működését és lehengerlő propagandáját, az állandó háborúskodás állapotában tartott ország relatív, vegetáló jólétéből kitaláltak szenvedéseit, s az ő nézőpontjából követhetjük végig meglepő csavarral záruló „fejlődését”, férfivá válását, igazságke-

reső lázadását. A könyvben bemutatott, atomháborúk sújtotta világ tónusai, az elismerésre méltó írói igényességgel megragadott szép és borzalmas enyészet megjelenésének színesztéziája teszi maradandó élménnyé ezt az izgalmas regényt, melyet olvasva ízelítőt kapunk a Sztrugackij testvérek Tarkovszkijt is megihlető képiségéből. S nem mellesleg, aki a sci-fi-tematikával kapcsolatos előítéletei miatt elsősorban szórakoztató olvasmányra vágyik, egyáltalán nem fog csalódní.

KÉPES GÁBOR

(Fordította Weisz Györgyi, *Galaktika Fantasztikus Könyvek, Budapest, 2009, 348 oldal, 2990 Ft*)

**JANE AUSTEN –
SETH GRAHAME-
SMITH:**
*Büszkeség és
balítélet meg
a zombik*

Seth Grahame-Smith könyve meglepő jelenség. Populáris és magaskultúra találkozása, a posztmodern irodalomban már-már közhelynek számító *pastiche* olyan szokatlan megjelenési formája, amely már csak különössége folytán is figyelmet kelt. Olyan meglepő, hogy az eddig megjelent

angol nyelvű kritikák nem is tudnak mit kezdeni vele. Mintha mindenki óvatosan kívárna, figyelve, mások mint mondanak. Vannak felháborodott reakciók, de a várhatóánál jóval kevesebb. És még kevesebben merik kimondani, hogy jelen formájában ez a könyv egy elszalasztott lehetőség.

Maga a cím szentelen utalás magas- és popkultúra összeborenlására: a *balítélet* után odabiggyesztett *meg a zombik* egy tessék-lássék összefércelt élőhalottat idéz, aminek egyetlen funkciója, hogy rémisztgessen, hörögjön, majd gusz-tustalan fröccsenések kíséretében szétessen. Ez azonban magára a regényre egyáltalán nem igaz. Ha az irodalmi szentségtörés felett érzett felháborodásunkat legyűrjük,

el kell ismernünk, hogy doktor Frankenstein-Grahame-Smith igen alapos sebészi munkát végzett.

Elsőre meghökken-tő, hogy Austen világá-ba milyen könnyedén beleilleszthető a garáz-dálkodó élőhalottaké. A hölgyek mindennapos kézimunkázás helyett a

harci felszerelést tartják karban, és az ének- és zongoraórák mellett harci képzésben vesznek részt, de egészében véve a megszokott mederben folyik az életük. A gonosz hordák féken tartásának szerepe pe-

